

BIOLOGIA

A SZAKISKOLÁK SZÁMÁRA

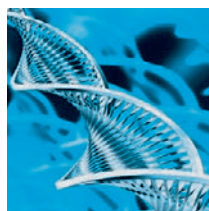
b

Dr. Szerényi Gábor

10

munkafüzet

BIOLOGIA

A SZAKISKOLÁK SZÁMÁRA

m u n k a f ü z e t

Írta:
Dr. Szerényi Gábor

10

Mozaik Kiadó — Szeged, 2011

Bevezető

Ez a munkafüzet a 10. osztályos biológiakönyvhöz tartozik. Benne – a 9. osztályos munkafüzethez hasonlóan – kérdéseket és feladatokat találsz, amelyek segítségével ellenőrizheted tudásodat. Ezek a feladatsorok a tankönyv leckéihez kapcsolódnak.

A feladatok egy része egyszerű tesztkérdés, csupán ki kell választanod a helyes megoldást a lehetőségek közül. Más feladatok összetettebbek, csoportosítanod kell a tanult fogalmakat, ki kell egészíteni a hiányos mondatokat, vagy az ábrák jelöléseit. Sőt olyanokat is találsz közöttük, amelyekhez magadnak kell egyszerű rajzot készítened. Pontosan olvasd el minden esetben mit kell tenned és dolgozz ügyesen.

Ha egy-egy feladatnál megakadsz, a tankönyvben a hozzá tartozó leckében megtalálod a választ.

A „Nézz utána...!” kezdetű feladatoknál használd az internetet, a szakirodalmat vagy egyéb információhordozókat. Próbáld a megoldást saját magad megfogalmazni az olvasottak alapján.

Remélem, hogy segít a tanulásban a munkafüzet, és szívesen fogod használni.

a Szerző

I. AZ EMBER ÉLETMŰKÖDÉSEI

Környezet-egészségtan és lelki egészség

1. Írd le saját szavaiddal az egészség fogalmát!

.....
.....
.....

2. Melyek az egészség összetevői az Egészségügyi Világszervezet (WHO) szerint?

- a) .....
- b) .....
- c) .....

3. Sorold fel a testi egészség néhány fontos feltételét!

- a) .....
- b) .....
- c) .....
- d) .....

4. Húzd alá azokat a megállapításokat, amelyek a lelki egészség fontos feltételei!

- a) rostokban és vitaminokban gazdag táplálkozás
- b) megfelelő kapcsolatteremtés másokkal
- c) a munka és a pihenés egyensúlya
- d) megfelelő lakó- és munkahelyi környezet
- e) az érzelmek, a bánat, a csalódás, a gyötörődés, az öröm és a megelégedettség átélésekor tudjunk beszélni róla valakivel

5. Kösd össze egy vonallal a megfelelő párokat!

heveny megbetegedés •	• cukorbetegség
krónikus megbetegedés •	• a magzati korban alakul ki
veleszületett megbetegedés •	• egyszeri alkalommal lép fel
öröklött megbetegedés •	• valamelyik szülő adta tovább
	• folyamatosan tart, hol jelentkezik, hol nem
	• influenza

6. Helyezd el a betegségek betűjelét a megfelelő halmazokban! Ha olyan betegség szerepel a felsoroltak között, amelyről nem hallottál, nézz utána, vajon melyik csoportba tartozik!

- a) influenza;
- d) nátha;
- g) köszvény;

- b) epilepszia;
- e) bárányhimlő;
- h) cukorbetegség;

- c) vérékenység;
- f) nyitott gerinccsatorna;
- i) hatújúság

**HEVENY
MEGBETEGEDÉS**

**KRÓNIKUS
MEGBETEGEDÉS**

**VELESZÜLETETT
MEGBETEGEDÉS**

**ÖRÖKLETES
MEGBETEGEDÉS**

7. Válaszolj a kérdésekre!

a) Mi a stressz? Hogyan csökkenthető a hosszú ideig tartó stressz káros hatása?

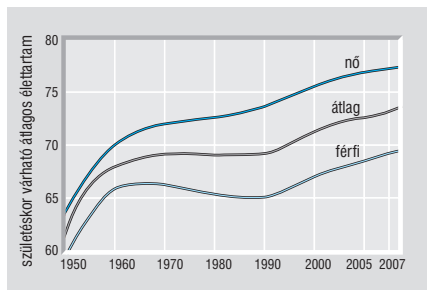
.....
 .....

b) Mit jelent a betegségek megelőzése?

.....
 .....

8. Elemezd a grafikon! Mit gondolsz, mivel magyarázható a görbék lefutása?

.....
 .....

9. Szerinted miért van alapvető jelentősége a szűrővizsgálatoknak? Te milyen szűrővizsgálaton vettél már részt?

.....
 .....

Az elsősegélynyújtás

1. Mi az elsősegélynyújtás?

.....
.....

2. Mi az azonnali, legelső feladat áramütés esetén? Karikázd be a megfelelő válasz betűjelét!

a) mentőt hívunk;

b) megkezdjük az újraélesztést;

c) megítatjuk a sérültet;

d) körültekintően áramtalanítunk

3. Miért fontos, hogy az ájulást követően a beteg feje alacsonyabb szinten legyen, mint a lába?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Hasonlítsd össze egymással a rándulást és a ficamot!

a) Közös a két sérülésben: .....

b) Eltérés a két sérülésben: .....

5. Az alábbi állítások közül melyik az igaz (I) és melyik a hamis (H)? Írd az állítások elé a megfelelő betűt!

- Az első- és másodfokú égési sérülést hideg tiszta folyóvízzel kell tartósan öblíteni.
- Fulladás esetén első teendőnk a légutak szabaddá tétele.
- Maró folyadék lenyelése esetén legfontosabb az azonnali hánytatás.
- Napszúrás esetén az arc sápadt lesz.
- Az artériás vérzésnél a vér nagy nyomással, lüktetve ürül.

6. Rézgálicos permetezőszer, higany vagy egyéb nehézfém-sók okozta mérgezés esetén azonnal tejet kell itatni a beteggel. Nézz utána, hogy miért!

.....

.....

.....

7. Figyeld meg jól a képen az elsősegélynyújtó kezének helyét a betegen, és a kéz tartását! Milyen elsősegélynyújtást hajt végre?

.....

8. Egészítsd ki a hiányos szöveget a megfelelő szavakkal!

Újralesztésnél a sérültet kemény alpra kell fektetni, és egyik kezünket a másikra téve a mellkas ..... részén mintegy ..... cm-es mélységű nyomást fejtünk ki a mellkasra. 1 perc alatt ..... mellkasnyomást hajtunk végre. .... nyomásonként 2 befúvásos ..... végzünk.

9. Olvasd el a következő szöveget, és válaszolj a kérdésekre!

„Hajszáleres vérzésnél fertőtlenítés után fedőkötést alkalmazunk. Nagyobb méretű sérüléseknél először lefektetjük a sérültet, a vérző végtagot megemeljük, az erős vérzés miatt nyomókötést kell használni. Vénás vérzés esetében ez elégséges is lehet. Artériás sérülésnél viszont általában kevés, mert az artériából a vér liktetve, gyorsan ürül. Amíg az orvos meg nem érkezik, addig az artériás nyomópontot ujjal el kell szorítani, a nyomókötés alkalmazásával egyidőben.”

- a) Milyen vérzéstípusok vannak?

.....

- b) Melyik vérzéstípusnál kell a nyomókötés mellett a nyomópontokat is leszorítani?

.....

- c) Miért kell a vérző végtagot megemelni?

.....

TARTALOM

I. AZ EMBER ÉLETMŰKÖDÉSEI

Környezet-egészségtan és lelki egészség	4
A vér és a belső környezet	6
A szív és az érrendszer	8
A táplálkozás szervrendszere I.	10
A táplálkozás szervrendszere II.	12
A légzés szervrendszere és egészségtana I.	13
A légzés szervrendszere és egészségtana II.	15
A kiválasztás szervrendszere és egészségtana	16
A bőr felépítése és egészségtana	18
Az ember vázrendszere	20
Az izomrendszer	21
A szervezet belső védekező működése I.	23
A szervezet belső védekező működése II.	24
A hormonális szabályozás	26
Az ember érzékszervei	28
Az érzékszervek védelme és betegségei	30
Az idegrendszer felépítése és működése	31
Az idegi szabályozás legfőbb alapelvei	34
Az idegrendszerrel kapcsolatos legfontosabb egészségügyi tudnivalók	35
Az ember nemi működései	37
Az ember egyedfejlődése	39
Az ember nemi élete, fogamzásgátlás, a nemi megbetegedések és megelőzésük	41
Az elsősegélynyújtás	43
Összefoglalás	45

II. A SEJTEK FELÉPÍTÉSE, MŰKÖDÉSE; AZ ÖRÖKLŐDÉS ALAPJAI

A biogén elemek és a sejtet felépítő szerves vegyületek	47
A szerves vegyületek	48
A sejtalkotók	49
Felépítő és lebontó folyamatok a sejtben	51
Örökletes információ a sejtben	52
A sejtosztódás	53
Az öröklődés alapjai	54
Az uralkodó és a lappangó öröklődés	55
Néhány emberi tulajdonság és betegség öröklődése	57
Az emberi ivar kialakulása	58
Összefoglalás	60